Суд приставěсен районти пайěнче

Ачисене эрех кěленчипе улăштаракансем

Сывă пурнăç йěркине тытса пыма кирлě, унсăрăн çакă каялла тавăрма май çук инкек-синкек, çухату патне илсе çитерме пултарни пирки пурте ěнтě лайăх пěлетпěр. Апла пулин те эрехпе ашкăнакансен шучě чакса пыни сисěнмест. Мěн чухлě преступлени эрехпе çыхăнман пулě. Çитменнине тата юлашки вăхăтра эрехпе туслисем хушшинче хěрарăмсем те час-часах тěл пулма тытăнчěç. Хăйсене арçынсенчен кая мар тесе шутлаççě пулас.

Акă районти пěр хěрарăма 2007 çулта çав сăлтавпах икě ачи тěлěшпе амăшěн прависенчен хăтарнăччě. Иртнě çул вараăна тин кăна çуралнă хěр ачин амăшěн прависенчен хăтарчěç.

Муркаш район сучěн йышăнăвěпе 28 çулхи çак хěрарăмăн хăйěн кашни ачишěн уйăхсерен ěç укçин 1/6 пайě чухлě алимент тӳлесе тăмаллаччě. 2007 çулхи кěркуннерен вара çак хěрарăм çул çитмен ачисемшěн пěр пус та укçа тӳлеме кăмăл тумарě. Ачисене вара опекунсем пăхса ӳстереççě.

Суд приставěсен службин сěнчě пулин те, ěçе те вырнаçмарě. Хăйěн вара кашни кунах уяв тейěн. Уяв вара епле-ха вăл эрех-сăрасăр. Çулталăк хушшинче темиçе хутчен те пурăнакан адреспе улăштарма ěлкěрчě, кашни хутěнчех – урăх арçын. Юлашки хутěнче ăна Элěк районěнче шыраса тупнă.

Анчах та уяв пурнăçě вěçěмех тăсăлма пултараймасть çав. Асăннă гражданка тěлěшпе суд приставěсен Федераллă службин Чăваш Республикинчи управленийěн ěçченěсем çине тăрса ěçлеме тытăнчěç. Çак кук-кук-амăшě тěлěшпе Раççей Федерацийěн Уголовнăй Кодексěн 157-мěш статйин 1-мěш пайěпе уголовнăй ěç пуçарнă. Сăмах кунта амăшě суд йышăнăвěпе хăйěн çул çитмен ачисене пăхса пурăннăшăн алимент тӳлессинчен пăрănни пирки пырать. Çапла вара çак хěрарăма суд

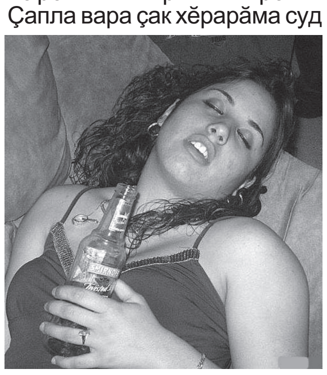

приговорěпе «ěçе вырнаçтарма» тиврě: алиментщиăна исправительнăй ěçсене ячěç.

Çавна та каласа хăварни вырăнлă. 2008-мěш çулта суд приставěсен Муркаш районěнчи пайěнче алиментсем тӳлеме килěшменнисем тěлěшпе уголовнăй 12 ěç пуçарнă. Вăл шутран 6 ěç – амăшěн прависенчен хăтарнисем тěлěшпе. Ирěксěрех пуça минретекен ыйту тухса тăрать: епле-ха ача амăшě çапла тума пултарать, хăвăн ачуна эрех кěленчипе улăштарма май пур-и вара?

С. ШАРАПОВ,
суд приставěсен районти пайěн пристав-исполнителě.

Хаçатра çырни патне таврăнса

Хушса калас шухăшăм пур

Район хаçачěн апрелěн 4-мěшěнчи номерěнче «Культура. Истори. Искусство» страницăра Н. Тюринан «Пěлмелли, паллашмалли чылай» статйи пичетленсе тухнă. Унта автор Шурча тăрăхěн историне тěпчени çинчен тата шкулти музей пирки çырать. Пысăк пěлтерěшлě ěç туни паллă.

«1962 çулта,– çырать автор,– патшана улпутсен пусмăрне хирěç çапăçса пуçěсене хунă паттăрсене асăнса, Шурча вăрçи пулнăранпа 120 çул çитнě май, ку вырăнта палăк лартма йышăннă».

Палăкне Культура министерствин хушнипе тата ăна тума укçа уйăрнипе 1958 çулта туса лартнă. Ăна çав çулсенче ял Совет председателě пулнă Г.В. Савельев та çирěплетме пултарать. Палăк тăвас ěçе Шурчара никам та хăй çине илекенни пулмарě. Çавăнпа та палăк тăвас ěç районти культура пайě çинче пулнă. Вилнисене пытарнă вырăна тупас тесе Шурчари нумай çынсемпе калаçнă, анчах та нихăшě те вăл вырăн пирки пěлекенни пулмарě. Темиçе çын вăл вырăна С. Бардасов (ун чухнехи «Герой» колхоз председателě) пěлет тесе ответлерě.

С. Бардасов çав вырăна кăтартма пулчě. Инвалид пулсан та, С. Бардасов унта çуранах илсе çитерчě. Вилнисене пěр шăтăка пытарнă. Вырăнě кăшт лапампа кăна палăрса тăрать. Шăлан йывăççисен кěске тунисем курăнкалатчěç. Ку вырăнта вылъăх çӳренипе йывăççисем çěр çумěнче çеç палăрса тăратчěç.

С. Бардасов палăк тума пушар сӳнтермелли машинăпа ěçлекен А.М. Михайлова сěнчě. Шывне те хăех турттарни тата кирпěчне те купалама пултарни çинчен каларě.

Палăк никěсě валли К. Тюрин тата унпа пěрле 2–3 çын Кӳстерек çырминчен вак чул хатěрлесе пачěç. Палăкне А.М. Михайлов хăйěн ывăлěпе турě. Палăк пытарнă шăтăк умěнче вырнаçнă. Никěсне чавнă чухне тухакан тăприне пěтěмпех çав лапама туртарнă. Мрамортан тунă плитине Шупашкарти художество фондěнчен Гладких маçтăр хатěрлесе пачě. Плита çинчи текстне парти органěсенче çирěплетнě.

Палăка уçас ěçе ун чухнехи шкул директорě А.В. Тимофеев йěркелерě. Темиçе шкултан пухăнчěç унта. Ачасем умěнче Шурчари ун чухнехи чи ватă çын Олай Ваçлейě текенскер тухса каларě. Вăл, паллах, Шурча вăрçи вăхăтне астумасть. Хăйěн аслашшěсенчен тата ача чухне ватăсенчен мěн илтнине каласа пачě.

20-мěш ěмěрти истори вăрттăнлăхěсене сирнě вăхăтра палăк çинчи текст иккěлентерет. Ун чухне патша вăхăтěнчи пурнăçа хурласа революци хыççăнхи пурнăçа мухтасси пулнă. Чăннипе вара 20-мěш ěмěрте хресченсен пурнăçě япăхлансах пынă. Революци хыççăнхи çулсенче, «военный коммунизм» вăхăтěнче, хресченсен тыррине туртса илнě. 1921 çулта Атăл тăрăхěнче тыр-пул çитěнмен пирки выçлăхпа миллионшар çын аптăранă. 1930-мěш çулсенче, тыр-пул чиперех çитěннě пулин те, çěршывра темиçе миллион çын выçăпа вилнě.

Аслă Отечественнăй вăрçă чухнехи тата ун хыççăнхи çулсенчи пурнăçа нумайăшě астăвать ěнтě. Ун чухне вăрçă суранěсене тӳрлетме пирěн патри хресченсен те нумай тӳсмелле пулнă. Унсăр пуçне «çěнě демократи çěршывěсем» йěркелеме нумай тыр-пул чикě урлă ăсаннă. Кунта вара çěр улми пулнă уйсенче «крахмал» пуçтарнă, шěшкě кăчкипе çăкăр пěçернě çěрте усă курнă.

1950-мěш çулсенче те хулари çăкăр магазинěсем умěнче михěсене çăкăр тултарнă хресченсем нумай пулнă. Хěллехи вăхăтра та грузовик çинчех çӳренě. Ун чухне районсене автобуссем çӳремен. Тата кашни çулах вăйпах заем çырăнтарнă. Епле тӳлесе татассинчен хăраса çынсем макăрнă та. Колхозсем ун чухне ěçленěшěн ěç укçи тӳлеймен.

Çěнě влаçăн пусмăрне хирěç пысăк пăлхавсем те пулнă. Сăмахран, Кронштадтри матроссен пăлхавě (тěпрен илсен, ун чухне службăра хресченсем тăнă), Тамбов облаçěнчи хресченсен пысăк восстанийě. Вěсене Тухачевский маршал ертсе пынипе çарсем хаяррăн путарнă, юн айне тунă. Хыççăнхи çулсенче те Гулаг системинче миллионшар çын асапланнă. Пире патша вăхăтěнче пусмăрта пурăннă тесе вěрентнě, халě вара

«Пурăнмашкăн пурнăç тулăх,
Юрлама та пит аван...» тесе юрлатнă.

Сире, Н. Тюрина, музей ěçне туса пыма çирěп кăмăл, чăн историе кăтартас ěçре ӳсěмсем сунатăп.

Н. ЕРШОВ.

Усăллă канашсем

Çу кунěсем çитсен тěрлě çырла хатěрлеме пулать. Акă хăмла çырли пылак та тутлă. Унран хатěрленě чей шăнса чирлесрен питě усăллă. Хăмла çырлине хěлле валли типěтме пулать. Унăн варенийěн усси те паллă. Вăл ырă шăршăллă пулать. Ку çырлара вара çын организмне кирлě С витамин нумай.

Ěççěррисене пулăшма

Ěç епле шырамалла?

Ěççěрлěх ыйтăвě юлашки вăхăтра чылайăшне пырса çапрě. Ку ыйту вара пысăк проблемăсем çуратать. Çитменнине экономика кризисě вăхăтěнче ěççěр, ěç укçисěр тăрса юласси питех те мар. Çавăнпа уçма шутларăмăр та хаçат страницисенче «Ěççěррисене пулăшма» рубрикăна. Ěççěрлěх ыйтăвěпе куçа-куçăн тăнă çынсенчен кама та пулин вăл усăллă пуласса шанатпăр.

Ěç шыракан кирек кам та чи малтанах çак ыйту çине хурав тупма тăрăшать: «Ěç вырăнěсем пурри пирки тулли информаци ăçта илме пулать-ха?». Ěç тупмалли вариантсем çук мар:

– Ěçпе тивěçтерекен центр.
– Ěçе вырнаçтарассин уйрăм агентствисем.
– Урамсенче çыпăçтарса хунă, радиопа е телевиденипе панă пěлтерӳсем.
– Ěç шырани пирки хăвăн пěлтерěве вырнаçтарни.
– Предприятисемпе организацисенчи кадрсен пайěсемпе вěсен ертӳçисем патне пырса çӳресси.
– Унченхи ěç вырăнěнчи коллегăсем, юлташсем, тăвансем.
– Çěнěрен усăнлă е аталанакан предприятисем.
– Предприятисен банкě.
– Вакансисем пирки хаçатсенчи пěлтерӳсем.

Юлашкинчен çавна каласа хăварасшăн. Ěççěр тăрса юлтăн пулин те, ун пекех ылтăшши хуçăлма кирлě мар. Ку вăл тěнче пěтсе килниех мар вěт-ха. Малтанах вара ěçпе тивěçтерекен центра пыма ан манăр.

Поэзи кěтесě

Çуркунне

Çуркунне çывхарать,
Сар хěвел çутатать.
Сар хěвел çутипе
Çěр-аннем ăшăнать.

Сар хěвел ăшшипе
Шурă юр ирěлет,
Ирěлсе, шыв пулса
Шăнкăр-шăнкăр юхать.

Сар хěвел ăшшипе
Симěс курăк шăтать,
Тěрлě йывăç тěмми
Папакне кăларать.

Çурхи кун ăшшипе
Киленеç кайăксем,
Таврара, уй-хирте
Шăратаç юрăсем.

Айтăр-ха, тăвансем,
Пěр-пěрне ялănах
Сар хěвел ăшши пек
Ырлăх-сывлăх сунар.

Аттесем-аннесем
Ыр сунаççě ялан.
Аслисен сăмахне
Манар мар нихăçан.

Августина ЗУБКОВА.
Елшик ялě.

Ятлă çынна ял савать

Яланах малалла ăнтăлнă

Ака уйăхěн 25-мěшě. Мěнпе паллă-ха çак кун? Çак кун 90 çул каялла Шурча ялěнче пурăнакан тараватлă анне, çепěç асанне, ăшă чунлă кукамай, хисеплě учитель Елизавета Ефимовна Тимофеева çуралнă.

Хăйěн пурнăç çулěнче мěн кăна курман пулě вăл, çапах та çынсене, пурнăçа, Тăван çěршыва юратни ăна пур йывăрлăха та çěнтерме пулăшнă. Мěн пěчěкренех тарăн пěлӳшěн çуннă хěр ача. Çавăнпа та вăл шкулта 7 çултах вěренме пуçланă. Тантăшěсем вара тепěр çулталăкран тин шкул алăкне уçнă. Питě тăрăшса, чунне парса вěренсе пынă Лиза.

Ялти шкултан вěренсе тухнă хыççăн пěр шутламасăрах Çěрпӳри педагогика училищине учителе вěренме тухса каять. Ку училищěрен Елизавета Ефимовна хěрлě дипломпа тухать. Çавăнпах ěнтě ăна малалла Шупашкарти педагогика институтне кайса вěренме сěнеççě. Мал туртăмлă хěрупраçшăн кунта вěренесси те пысăк савăнăç выръăнех пулать.

Аслă пěлӳ илнě хыççăн Елизавета Ефимовна тăван шкулěнче биологипе химии учителě пулса ěçлеме тытăнать. Нумай вăхăт иртмест, хаяр вăрçă пуçланать. Ялти арçынсем Тăван çěршыва хӳтěлеме тухса каяççě, арçын-учительсем те, паллах. Çав вăхăтра вара Елизавета

Ефимовна шкул директорě пулса вăй хурать.

Вăрçă çулěсенче никама та çăмăл пулман. Тин çеç институт пěтернě хěре вара пěр вăхăтрах ачасене вěрентме те, директор ěçěсене туса пыма та, хуçалăхри ěçсене хутшăнма та пушшех йывăр пулнă. Анчах та çамрăк учитель пуçне нихăçан та усман, малалла ăнтăлнă.

Вăрçă хыççăн çак шкулта ěçлекен учительпе Арефий Викторовичпа пěрлешнě. Çемьере пěр-пěрне хисеплесе, ăнланса, пулăшса пурăнаççě вěсем. Виçě ача çуратса тěрěс-тěкěл пăхса ӳстереççě. Аслă пěлӳ илме пулăшаççě вěсене. Анатолийпе Валентина – инженерсем, Альбина вара учитель профессине суйласа амăш çулě çине тăрать. Шел, паянхи куна кураймасть, вăхăтсăр çěре кěрет.

Мěн пенсие тухиччененех Елизавета Ефимовна учительте ěçлет. Паян кунччен ялти хисеплě çын çитěнсе пыракан ăрушăн, ачисемшěн, мăнукěсемшěн, кěçěн мăнукěсемшěн те ырă тěслěх вырăнěнчех. Кирлě чух яланах ăслă-тăнлă шухăшсем, ырă канашсем парса хавхалантарать, тěрěс çул кăтартать.

Хисеплě Елизавета Ефимовна, эпир сире чун-чěререн саламлатпăр, ялан çирěп сывлăхлă пулма иксěлми вăй-хăват сунатпăр. Эсир пурри пирěншěн – телей.

Шурча шкулěнче
вěренекен ачасемпе
учительсем.

Тӳрě лини

«Дача амнистийě»

Муркаш районěн территорийěнче 2008-мěш çулта Федераллă регистраци службин Чăваш Республикинчи управленийě «Дача амнистийěн» мелěпе харпăрлăхăн 600 ытла правине регистрациленě. Вăл шутран хушма хуçалăха, дача, пахча, сад хуçалăхěсене йěркелеме, харпăр хăйěн гаражěсемпе пурăнмалли çуртěсене тума РФ Çěр Кодексě вăя кěриччен уйăрнă çěр участокěсем валли 310 свидетельство панă.

Пурăнмалли çурт-йěр харпăрлăхěн правине 270 ытла регистрациленě.

2009 çулхи январь–март уйăхěсенче ансатлатнă мелпе харпăрлăх правине 250-а яхăн регистрациленě. Патшалăх регистрацине тăратма килěшмен тěслěхсем пулман. Çěр участокěсен прависене регистрациленě тěслěхсем ытларах пулнă – 150. Федераллă регистраци службин Чăваш Республикинчи управленийěн Муркаш районěнчи пайě «Дача амнистийě» пирки ăнлантарса парассипе уйăхсерен тӳрě телефон линийě йěркелет. Ялан тěнě пекех шăнкăравлакансем питě нумай. Специалистсем ку е вăл ыйтупа ăнлантарса пани вара районта пурăнакансене куçман пурлăха регистрацилес ěçсене хăвăртлатма май парать.

Апрелěн 27-мěшěнче Федераллă регистраци службин Чăваш Республикинчи управленийěн Муркаш районěнчи пайěнче «Дача амнистийěн» ыйтăвěсемпе черетлě тӳрě телефон линийě пулать. 10 сехетрен тытăнса 12 сехетчен 62-1-47 телефонпа шăнкăравламалла. Сирěн ыйтусем çине Муркашри уйрăм пуçлăхě Людмила Петрова хуравлě.

Чăваш чěлхи кунě

Тăван чěлхем

Чăваш чěлхи – тăван
чěлхем,
Чунра çунса тăран хěлхем.
Сана савса мěн пěчěкрен
Çыратăп сăвă чěререн.

Калаçнă чух чěкеç чěлхи,
Юрланă чух шăпчăк сасси.
Эс ылтăнран та хаклăрах,
Эс кěмěлтен те çутăрах.

Чăваш пулнишěн
мухтанатăп,
Чун-чěререн эп савăнатăп.
Анне пилленě чěлхене,
Туссем, ан манăр ěмĕрне!

Оксана САДОВНИКОВА.
Атапай шкулě.

Шкулсенчен хыпарлаççě

Концертпа савăнтарчěç

Нумаях пулмасть Космонавтика кунне халалласа Кăпас шкулěнче кěçěн классенче вěренекенсемпе садике çӳрекенсем кунти клубра концерт лартса парса ял çыннисене савăнтарчěç. Питě кăмăллă юлчěç пухăннисем. Концерта З. Ягунова ертсе пычě, баянпа клуб заведующийě В. Терентьев ăста вылярě.

З. ЯГУНОВА.